

Missionair pionieren is ploegen op harde grond

Geplaatst: 7 maart 2015 07:51, laatste wijziging: 7 maart 2015 09:27

Gerald Bruins

Wat heeft de eerste generatie pioniersplekken van de Protestantse Kerk opgeleverd? 'Ik ben blij met het missionaire werk, maar het is een ontzettend taai proces.'

‘Onze verwachtingen zijn overtroffen – onze activiteiten lopen als een trein.’ Ds. Hinne Wagenaar kijkt tevreden terug op het driejarig bestaan van Nijkleaster. Het nieuwe klooster op het Friese platteland bij Jorwert is een van de zeven eerste pioniersplekken van de Protestantse Kerk in Nederland.

Tegen de achtergrond van een afkalvende en vergrijzende protestantse gemeente ontstond bij Wagenaar en zijn vrouw Sietske Visser het idee een klooster te stichten: een plaats waar bezoekers (spiritueel) op adem kunnen komen. ‘We hadden geen idee of het zou aanslaan. Tot onze verbazing komen er veel mensen.’

Het ochtendgebed op woensdag met na afloop een kleasterkuier – een kloosterwandeling – door de Friese velden trekt ‘nooit minder dan tien mensen en altijd anderen’. Op de Nijkleaster-dag, een weekend in de maand, komt stevast een gelimiteerd aantal van dertig gasten. ‘We hebben een wachtlijst.’ De bezoekers komen uit heel het land en uit de breedte van de kerken – van orthodox tot vrijzinnig. Maar er zitten ook enkele ongelovigen tussen. ‘Laatst kwam er iemand die zich bekend maakte als een druïde. Mooi is dat.’

ontwaakt elan

Binnen de Protestantse Kerk wordt volop geëxperimenteerd met nieuwe vormen van kerk-zijn. De

eerste generatie pioniersplekken is een uiting van ontwaakt missionair elan na de kerkfusie in 2004 (van hervormden, gereformeerden en lutheranen). Ze hebben elk een eigen identiteit – van liberaal tot orthodox-christelijk – die de breedte van de kerk weerspiegelt.

Zoals een hen haar kuikens, begeleidde de landelijke kerk de meeste projecten voor een periode van drie jaar. Ze stak er 1,8 miljoen euro in en de pioniers, meestal predikanten, kregen een intensieve begeleiding. Die fase is nu achter de rug. De meeste plekken zijn of zelfstandig of geadopteerd door een lokale gemeente. De laatste, sinds 1 maart, is het missionair project op de Kop van Zuid in Rotterdam.

De eerste pioniersplekken zijn uitdrukkelijk gericht op het vormen van een gemeente of gemeenschap. En daar zit de crux, ook bij Nijkleaster. Want activiteiten organiseren is een ding, maar een echte gemeenschap vormen met mensen die regulier samenkomen of -leven een tweede. Dat is een moeilijker opdracht, beseft Wagenaar. In Jorwert staat midden in het dorp een boerderij. Die wordt ingericht als een Kleasterpleats, een kloosterboerderij met tien permanente bewoners. 'Daarom hebben we van meet af aan gezegd: ons project duurt minimaal zeven jaar. Het opzetten van een gemeenschap kost nu eenmaal veel tijd.'

Op dat punt is pionieren ploegen op harde grond, ondervonden de missionaire voortrekkers van de andere protestantse pioniersprojecten. Vier van de zeven missionaire plekken moesten van de grond komen in Vinex-wijken met individualistisch ingestelde bewoners, zonder directe behoefte aan sociale verbanden.

In dit klimaat trekt de missionaire gemeente CrossPoint in de wijk Getsewoud in Nieuw-Vennep honderdzeventig mensen, Boei 90 in de Haagse wijk Wateringse Veld honderd mensen, De Binnenwaai op IJburg in Amsterdam tachtig mensen en Kerk op de Kop op de Kop van Zuid in Rotterdam rond de vijftig mensen. Aantekening 1: CrossPoint en Boei 90 bestonden al voor ze als pioniersplek werden geadopteerd door de Protestantse Kerk. Aantekening 2: de genoemde getallen zijn ruim genomen, ook de mensen die niet elke zondag naar de viering komen, zijn meegeteld.

Vinex-wijken

De bedenkers van de Vinex-wijken hielden, vanwege de secularisatie, geen rekening meer met kerken. CrossPoint, inmiddels een zelfstandige wijkgemeente, trekt daarom relatief veel christenen die in de uitbreidingswijk van Nieuw-Vennep wonen, vertelt pionier ds. Taco Koster.

‘Maar via de Alpha-cursus haakt ook een groep zoekers aan.’ Hij vindt het niet moeilijk te verklaren waarom niet veel meer mensen de lage drempel overstappen van het multifunctionele gebouw waar zijn gemeente samenkomt. ‘Ik ben blij met het missionaire werk, maar het is een taai proces. De bewoners van Getsewoud zijn hoog opgeleid en relatief gelukkig. Ze wonen stevig op zichzelf en denken het geloof niet nodig te hebben.’

Toch komt hij mensen tegen die geïnteresseerd zijn in het geloof, maar de kerk een stap te ver vinden. CrossPoint gaat proberen hen te bereiken. ‘Het is een blijvende zoektocht. Het schip van de kerk staat, nu willen we er bootjes om heen laten dobberen: kleinere doelgroepen die samenkomen rond thema's als opvoeding, relaties en stress.’

Arjen ten Brinke, missionair pionier in Den Haag, schat dat de helft van de bezoekers van de viering in Boei 90 geen of een vage kerkelijke achtergrond heeft. Hij is positief over het resultaat van alle missionaire inspanning. ‘In onze wijk met 24.000 inwoners was er een paar jaar geleden helemaal niks. Nu is er een gemeenschap van mensen die samenkomen om het geloof in Jezus Christus te vieren.’ Nog niet zo gek lang geleden mocht Ten Brinke zeven mensen dopen. ‘In die zin is deze kerkplanting een succes.’

Volgens hem kan een bescheiden groei ook het gevolg zijn van een keuze. De pionier waakt voor recycling of the saints: dat een missionaire gemeente vooral christenen trekt omdat de vormen in de dienst er vrijer zijn. ‘Daarnaast zijn wij een evangelicale club. Projecten met een algemenere of vagere spiritualiteit trekken misschien meer mensen, maar wij willen dat mensen Jezus leren kennen en Hem navolgen. Dat gaat dieper en is veel moeilijker voor elkaar te krijgen.’

Ten Brinke vindt dat je bij missionair werk niet te snel moet denken in resultaten. ‘Ik zeg wel eens gekscherend: de eeuwigheid zal uitwijzen wat Boei 90 heeft betekend. Tien, zeven of drie jaar missionair pionieren zegt niets. Pas over vijftig jaar kun je zeggen of het geloof is overgenomen door de kinderen en kleinkinderen van de huidige bezoekers van onze gemeenschap.’

Ds. Rob Visser, missionair actief op IJburg, is eveneens gekant tegen missionair rendementsdenken. ‘De terreur van cijfers moeten we achter ons laten. Missionair werk heeft tijd nodig om te groeien. Je moet je nooit laten verlammen door getallen, dat deed Jezus ook niet.’

Visser is tevreden over het aantal bezoekers – tachtig – van De Binnenwaai, de nieuwe gemeente op IJburg. ‘Natuurlijk zou ik het leuk vinden als er op zondag vierhonderd mensen in de kerk zitten, maar dat is niet zo. Op IJburg wonen aan de ene kant superyuppen en aan de andere kant veel Marokkanen in sociale woningen – niet bepaald potentiële kerkgangers. Meer dan het aantal huidige kerkbezoekers zit er niet in.’ ‘pionieren keert uitstroom niet’

‘Overall waar we een missionair project zijn begonnen, is het gelukt een gemeenschap te vormen’, zegt ds. Hans van Ark tevreden. Hij is de man die met zijn team (afdeling Missionair Werk en Kerkgroei) de eerste pioniersplekken van de Protestantse Kerk van de grond tilde.

Maar hij plaatst twee forse kanttekeningen. Achteraf bleek drie jaar ondersteuning onvoldoende om de pioniersplekken zelfstandig te laten draaien. ‘En de missionaire gemeenschappen zullen niet de omvang krijgen van een klassieke protestantse gemeente met gemiddeld duizend zielen. Dat hadden we misschien wel gehoopt.’

Als hij kijkt naar het aantal bezoekers van de samenkomsten in de Vinex-gemeenten, is het glas dan half leeg of half vol? ‘Ik ben een optimistisch mens, half vol dus’, zegt hij lachend. ‘In IJburg en in Rotterdam zijn we vanaf nul begonnen, er was helemaal niets. Daar hebben we een flinke prestatie geleverd.’

Missionair pionieren heeft wel degelijk zin voor de Protestantse Kerk, zegt Van Ark. Uit onderzoek blijkt dat bij een klassieke gemeente een op de duizend leden een nieuwkomer is. Bij een missionair project is dat een op de tien. ‘Maar ik zeg er in één adem bij: ik heb niet de illusie dat ons missionaire werk de daling van het ledental van de Protestantse Kerk stopt: per jaar met zo’n zestigduizend, voor een deel het gevolg van vergrijzing, maar ook door mensen die de kerk de rug toekeren. Het is onmogelijk het tij met missionaire projecten te keren.’

Op IJburg gaat een kleine groep naar de zondagse dienst, maar de kerstviering trok 650 mensen. Dat zou het toekomstmodel van een pioniersplek kunnen zijn, denkt Van Ark. ‘Vergelijk het met een oog. In het midden een pupil: een man of vijftig die de kerk draagt. Daaromheen een ellips: een grote groep mensen die zich wel verbonden voelt met de kerk, maar niet elke zondag de samenkomst bezoekt. In Bijbelse beeldspraak: een groep discipelen en een schare waarover Hij met ontferming is bewogen.’

Wat is het criterium voor het voortbestaan van een pioniersplek? 'Voor mij is dat levensvatbaarheid', aldus de missionaire pionier. 'Een project moet op eigen benen kunnen staan. Dan denk ik niet alleen aan voldoende financiën, maar ook aan genoeg vrijwilligers om activiteiten op te kunnen zetten.' 'velden zijn wit om te oogsten'

Marcus Connect in Den Haag, een van de eerste pioniersplekken van de Protestantse Kerk, is nog niet toe aan gemeenschapsvorming, vertelt ds. René de Reuver. Door ziekte van de eerste pionier en zijn vertrek is het missionaire project van de Marcuskerk in de Moerwijk op achterstand geraakt. Zijn opvolger, Bettelies Westerbeek, investeert veel tijd en energie in het opbouwen van contacten. Er bestaat inmiddels een missionaire Bijbelstudiegroep, waarop christenen zitten maar ook enkele moslims. Bij het kerkgebouw kwam een buurttuin, een rustige plek waar wijkbewoners met elkaar in contact kunnen komen.

Komt het missionaire zaad op harde grond terecht? Valt mee, zegt De Reuver. 'Voor de echte Hagenaren, door en door seculier, zijn geloof en kerk gepasseerde stations. Maar in onze multiculturele wijk wonen veel nieuwe Nederlanders uit een cultuur waarin het geloof vanzelfsprekender is. Zij hebben een latente behoefte aan contact met de kerk, aan een plek om even samen te komen, te bidden of een kaarsje op te steken. In dat opzicht zeg ik heel klassiek: de velden zijn wit om te oogsten.' 'kleine boompjes gaan groeien'

'Ik ben blij met de missionaire inhaalslag die de Protestantse Kerk heeft gemaakt', zegt Bram Dingemanse, evangelisatieconsulent van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Zijn kerk is al sinds 2002 bezig met het stichten van zendingsgemeenten, de christelijk-gereformeerde naam voor pioniersplekken. 'De protestanten hebben heel lang vanaf de zijlijn toegekeken, maar zijn twee jaar voor de kerkfusie van 2014 missionair in actie gekomen. En hoe. Het is bewonderenswaardig hoe ze in relatief korte tijd pioniersplekken hebben opgezet, een ambitieus aantal ook.' Zijn kerk kan leren van de begeleiding die de pioniers kregen, geeft hij aan.

Dingemanse plaatst wel een vraagteken bij het 'hoge witte gehalte van de pioniers'. 'De leiding bestaat grotendeels uit blanke mensen. Ik vraag me af hoe je zo een slag moet maken in onze multiculturele samenleving.'

Hij herkent vanuit de missionaire praktijk in zijn kerken dat pionieren een lange adem vergt. 'Met name bij Nederlanders. Zij zijn heel individualistisch ingesteld. Maar in ICF Rotterdam, een interculturele gemeente, komt de meerderheid van de bekeerlingen van origine niet uit

Nederland.' Dat missionair werk ploeteren betekent, is volgens hem niet nieuw. 'In het Westen komt bijna niemand tot geloof na één gesprek of getuigenis, zoals de Ethiopische kamerling uit Handelingen 8.' Hij wijst erop dat ICF Rotterdam en Hoop voor Noord in Amsterdam, twee succesvolle christelijk-gereformeerde zendingsgemeenten, al vijftien jaar bestaan. 'De Protestantse Kerk moet volharden. De kerkplantingen zijn kleine boompjes die gaan groeien.' pioniersplekken

De Protestantse Kerk experimenteert met missionaire kerkvormen. Pioniersplekken heten ze. De eerste generatie:

De Binnenwaai (Amsterdam),

Boei 90 (Den Haag),

CrossPoint (Nieuw-Vennep),

Marcus Connect (Den Haag),

Kerk op de Kop (Rotterdam),

Nijkleaster (Jorwert),

De internetkerk Mijnkerk.nl (niet bedoeld voor de vorming van een fysieke, maar een digitale gemeenschap).

De PKN probeert, samen met lokale kerken, in een nieuwe fase van het pionierswerk honderd pioniersplekken op te zetten: minder omvangrijk, goedkoper en diverser van karakter. Er worden niet langer fulltimepioniers op gezet, maar deeltijdwerkers, niet per se predikanten. Er wordt meer geëxperimenteerd, zegt ds. Hans van Ark: 'De man die missionair actief is met een SRV-wagen noemen we ook een pioniersplek. En de vrouw die in een café een missionaire gemeenschap vormt – prima.'